

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRKİYE-FRANSA EĞİTİM İLİŞKİLERİ*

*Mehmet KÖÇER***

*Şule EGÜZ****

ÖZET

Eğitim bir ülkenin gelişmişlik düzeyini gösteren unsurların başında gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin mirası üzerine Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Atatürk de modern güçlü bir devlet olmanın yolunun milli ve modern bir eğitim sisteminin oluşturulmasına bağlı olduğunu düşünmekteydi. Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıl boyunca bu alanda yapmaya çalıştığı ıslahatlarda genellikle model aldığı Fransa, Atatürk Türkiye'sinin de eğitim alanlarında birikiminden etkilendiği ve yararlandığı ülkelerin başında gelmiştir. İki ülke arasındaki siyasi ilişkiler diğer bütün alanlarda olduğu gibi eğitimi de yakından etkilemiştir. Aslında Osmanlı-Fransız ilişkilerine genel olarak bakacak olursak son yüzyıl hariç az problemlidir. Özellikle Fransız İhtilali sonrasında dünyada meydana gelen değişim, bütün dünyayı olduğu gibi Osmanlı Devleti'ni de yakından etkilemiştir. Her şeye rağmen bu değişim sürecinde yaşanan batılılaşma gayretlerinde takip edilen ülke Fransa olmuştur. Meydana gelen Birinci Dünya Savaşı, daha sonra Mustafa Kemal'in önderliğini yapmış olduğu Milli Mücadele dönemi ve özellikle Hatay Meselesi ilişkileri etkileyen temel sorunlar olmuştur. Zamanla Fransa ile siyasi ve ekonomik ilişkilerin düzelmesi eğitime de yansımıştır. Böylece Türkiye Cumhuriyeti Atatürk'ün hedeflediği modernleşme gayretine odaklanmıştır. Nitekim Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, kimi devlet desteği ile kimi ise kendi olanaklarıyla pek çok genç eğitimlerini tamamlamak üzere Fransa'ya gitmiştir. Bu çalışmanın amacı, Osmanlıdan Cumhuriyete uzanan modernleşme sürecinde, eğitim alanında, Atatürk Dönemi Türkiye'si ile Fransa arasında gerçekleşen iletişimi irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, eğitim, eğitim kurumları, Fransa, Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, El-mek: mehmet.kocer@omu.edu.tr

*** Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, El-mek: sule.eguz@omu.edu.tr

THE RELATIONS OF EDUCATION BETWEEN FRANCE AND TURKEY DURING THE ATATÜRK PERIOD

ABSTRACT

Education is one of the components that show the development level of a country. Atatürk thought it would be possible to be a modern and powerful country only if modern education was formed. Just as the Ottoman Empire which took France as a model for the educational reforms, France also became one of the leading countries that the new Turkish Republic benefited from its own experiences. The political relations between two countries affected considerably the education system as in all other areas. As a result, if we look generally at the Ottoman-French relations, there has been few problems except for the last century. The drastic changes in the world, especially after the French Revolution, as in the whole world, affected the Ottoman Empire. Nevertheless, France was followed in terms of the efforts of modernisation during the process of this change. The World War I, the period of National Independence and the conflict of Hatay were the main problems that affected the relations. The improvement of political and economic relations with France influenced the education system. Thus, The Republic of Turkey focused on the effort of modernization led by Atatürk. Consequently, the young people went to France in order to complete their education through government-based aid or through their personal efforts. The purpose of this study is to focus on the relations of education in the field of education in the modernization process from the Ottoman Empire to the Turkish Republic.

Key Words: Atatürk, Education, Educational Institutions, France, Republic of Turkey, Ottoman Empire.

Giriş

Eğitim ve eğitim kurumları toplumların ihtiyaçlarına göre şekillenir, devamlılıkları ise dönemin ihtiyaçlarıyla paralel gerçekleşir. Eğitim kurumları toplumun ihtiyaçlarına cevap veremez olunca ya yenileştirme çabasına girilir ya da yerlerine yeni kurumların açılması yoluna gidilir. Bu yenileşme çabalarının çağın ihtiyaçlarına paralel olması gerekir. Bunun içindir ki çoğunlukla kendisinden daha iyi olan dünya, bu değişime kaynak teşkil etmiştir.

Şüphesiz, Türklerin batı dünyası ile ilişkileri asırlar öncesine götürülebilir. Bu ilişkilerin 11.yüzyıla gidildiğinde siyasi boyutunun yanı sıra ticari, kültürel ve eğitim boyutu da bulunmaktadır. Ancak bu alışveriş bir kültürün diğeri üzerinde tamamen egemen olması şeklinde olmamıştır. Daha doğrusu böyle bir etkiden söz edecek olursak bu etkileşimin yönü doğudan batıya demek yanlış olmaz. Özellikle 13-15. yüzyıllarda doğunun gelişen kültürü batı dünyası için önemli bir kaynak olmuştur.¹Fransa özelinde bakıldığında özellikle tarafların siyasi ve ekonomik beklentileri bu ilişkinin seyrini çok daha fazla hızlandırmıştır.

Osmanlı Devleti başlangıçta her alanda sahip olduğu gücün etkisi ile kendisi dışındaki dünyayı pek ciddiye almayan bir tavır içinde olmuştur. Ancak bu süreç çok doğal olarak bir gün son bulmak durumunda kalmıştır. Nitekim Osmanlı Devleti'nin gerçeklerle yüzleşip durumu

¹Yakup Göktaş, *Modern Eğitim Kurumlarının Batılılaşma Dönemindeki Gelişimi (1700-1900)*, s. 13.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

kabullenmesi çok da kolay olmamıştır. Kendisi dışında bir dünya olduğu ve bu dünyanın kendisinden daha iyi olduğunu savaş alanında yaşanan kayıplardan öğrenmek durumunda kalmıştır. Karşısında yer alan ve artık kendisinden daha üstün bulunan bu dünyanın sahip olduğu gücün kaynağını keşfetme ihtiyacı doğmuştur.

Avrupa'yı yakalamak, devletin güçlenmesini sağlamak için Batı'daki gelişmeleri takip etmek ihtiyacı hissedilmiştir. Osmanlı Devleti'nde ülkeyi gerilemekten kurtarmak; belli başlı kurumlarıyla batılı modele göre yeni bir devlet düzeni oluşturmak için başlatılan yenilik çalışmaları, bilindiği gibi toplumdan gelen talepler sonucu başlamamıştır. 18.yüzyılın sonlarından itibaren, Türkiye'de batılı kurum ve kuruluşların örnek alındığı ilk uygulamalara geçilmiş, başta eğitim ve ordu olmak üzere, birçok alanda reformist hareketler yürütülmüştür.² Bu amaçla öncelikle Fransa olmak üzere yurt dışına öğrenciler gönderilmiştir.³

Batı veya Avrupa denilince “neden Fransa'nın öncelikli tercih edilen ülke” olduğu sorusu önemli bir ayrıntıdır. Bu soruya genel bir cevap verecek olursak; Fransa'nın batının gelişmiş ülkelerinden birisi olması ve Fransız eğitim sisteminin batının önemli modern eğitim sistemlerinden birisi olması ile alakalıdır denilebilir. Ancak kabul edilmelidir ki Osmanlı Devleti açısından bakıldığında askeri ve siyasi faaliyetlerin yoğunluğu iki ülke arasındaki ilişkilerde belirgin etkidir. İki ülke arasındaki ilişkilerin gidişatı doğal olarak diğer bütün alanlardaki gelişmelere olduğu gibi eğitim alanına da etkide bulunmuştur. Örneğin Fransa'nın Mısır'ı işgal etmesi doğal olarak iki ülke ilişkilerinin bozulmasına neden olmuştur. Ancak yine de 1826'da ordunun ihtiyaç duyduğu doktorları yetiştirmek için kurulan Mektebi-i Tıbbiye ve Cerrahhane'de öğretim Fransızca yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde yabancı dil derslerini Fransızca olarak yapılmış olmasının nedenlerinden biri, de Fransa'nın batılılaşmada model ülke olarak seçilmesinin yanı sıra 19.yüzyılda Fransızcanın özellikle Avrupa'da diplomasi dili olarak kullanılmasıdır.⁴

Osmanlı Devleti açısından Fransa'nın Mısır'ı işgali ile başlayan büyük şokun devamında yaşanan Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında başlayan Milli Mücadele ile iki ülke ilişkilerinde devreye yeni bir aktör girmiştir. Bu yeni aktör Mustafa Kemaldir.

Armstrong, Mustafa Kemal'den söz ederken, onun Fethi Bey'in yardımı ile daha Manastır İdadisi'nde iken Voltaire'i, Rousseau'yu, Montesquieu'yü gibi aydınların eserlerini okuduğunu; Fransız Devrimi'nin tarihini öğrendiğini ve Mirabeau'yu, Robespier'i tanıdığını söyler. Üzülerek ifade edilmelidir ki bu yanlış bilgi Mustafa Kemal'in biyografisinden bahseden birçok yazar tarafından böylece kullanılmıştır. Ancak Mustafa Kemal'in İdadisi'de öğrenciyken Fransız Klasiklerini okuyup anlayacak derecede Fransızcası yoktu. O'nun, bu dönemde, Fransızcasını geliştirmek için Frerler Okulu'ndan özel ders aldığını biliyoruz. Evet, Atatürk Fransız Devrimi'ne ilişkin kitaplar okumuş amadevrimi Türkçe eserlerden takip etmiştir. Bununla beraber Fethi Bey'in Mustafa Kemal'le olan arkadaşlığı onun Fransızcasını ilerletmesinde katkı sağlamıştır.⁵

Mustafa Kemal'in hayatının 1909-1922 yılları arası savaş alanlarında geçmiştir. Bu arada Mustafa Kemal'in Avrupa'yı görmesini sağlayan üç kısa gezisi olmuştur. Bunlardan ilki 1910'da askeri bir manevrayı izlemek için Fransa'ya yaptığı seyahattir. Kısa bir zaman diliminde

²Berk Nurullah, GEZER Hüseyin, **50. Yılım Türk Resim ve Heykeli**, İş Bankası Yayınları, İstanbul 1973, s.22.

³Osmanlı Devleti'nde yabancı ülkelere öğrenci gönderilmesi konusunda öncülüğü Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa yapmıştır. Nitekim Mehmet Ali Paşa ilk olarak 1815'te İtalya'ya matbaacılık tahsil için Nikola Massabiki'yi göndermiştir. Diğer taraftan Paris'e 1818'de gönderilen Osman Nureddin Fransa'ya gönderilen ilk Osmanlı öğrencisi olarak kabul edilir. Mehmet Ali Paşa, 1826'da da Paris'e 44 öğrenci göndermiş, ilgili öğrenciler Ecole Egyptienne'e devam etmişlerdir. Geniş bilgi için bkz, Biray Çakmak, Adnan Şişman, *Tanzimat Döneminde Fransa'ya Gönderilen Osmanlı Öğrencileri (1839-1876)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004, **Sosyal Bilimler Dergisi**, s. 267.

⁴Mustafa Ergün, “Türk Eğitiminin Batılılaşmasını Belirleyen Dinamikler”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, c. VI, S. 17, Mart 1990.

⁵İhsan Başgöz, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, Ankara 1995, s. 268.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

gerçekleşen bu seyahatte Mustafa Kemal'in batıyı yakından tanıdığı ve batıyı geliştiren ana fikirlerle tanıştığı söylenemez. Ama yine de sadece görünüşü ve insanların birbirleriyle ilişkisi çerçevesinde de olsa, Avrupa toplumu hakkında bu gezi ona önemli fikirler vermiştir.⁶

Mustafa Kemal; Milli Mücadele döneminde bir taraftan Moskova Hükümeti ile ilişkilerini geliştirirken, diğer yandan da İtilaf Devletleri arasında başlayan çıkar çatışmalarının doğurduğu rahatsızlıklardan faydalanma amacına yönelmiştir. İtilaf Devletleri içerisinde kendisine en uygun gördüğü ülke ise Fransa olmuştur. Çünkü Fransa'nın, Suriye'de yaşadığı sıkıntılar, Kilikya ve Güneydoğu Anadolu'da karşılaştığı direnişonu yığın bir duruma düşürmüştü. Diğer yandan İngiltere ile gerek Ortadoğu gerekse Avrupa politikalarında içine düştüğü görüş ayrılıkları Ankara-Paris ilişkilerinin ciddi oranda yumuşamasına zemin hazırlamıştır. Bu durum iki ülke arasında devam eden savaş durumuna rağmen diplomatik ilişkilerin başlamasını sağlamıştır.⁷

İşte bu gelişmelerin sonucunda 20 Ekim 1921'de Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Türkiye ve Fransa arasında imzalanan bu Dostluk Antlaşması iki devlet arasındaki ilişkilerin belli oranda normale dönmesini sağlamıştır.⁸ Ama yine de Milli Mücadele sonrasında Fransa ile bazı konularda önemli anlaşmazlık yaşanmıştır. Türkiye-Suriye sınırı meselesi, borçlar meselesi bu sorunların önde gelenlerindedir. Yaşanan sorunlardan bir diğeri de Türkiye'de bulunan Fransız misyoner okulları meselesidir. Türk Hükümeti bir yönetmelik hazırlayarak bu okullarla, diğer yabancı okullarda okutulmakta olan Tarih ve Coğrafya derslerinin Türkçe olarak, Türk öğretmenler tarafından okutulmasını kabul etmiştir. Fransız okulları bu yeni düzenlemeyi kabul etmek istememişlerdir. Ancak Hükümet Fransa'yı ve Papalığı muhatap kabul etmeyip mevcut okullarla iletişim içinde olmuştur. Fransa durumdan hiç hoşnut kalmamış ancak daha fazla ileri de gidememiştir.⁹

Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarında (1932-1939) Türkiye ile Fransa arasında bazı problemler olmakla birlikte ilişkileri etkileyen ana sorun Hatay meselesidir.¹⁰ Ancak Fransa bu süreçte Hatay'da uyguladığı eğitim için Türkiye Cumhuriyeti'nden destek almıştır. Fransız Hükümeti'nin Suriye'deki Komiserliği, 18.08.1937 tarihinde, Fransız Büyükelçiliği aracılığıyla, Türk Dışişleri Bakanlığına başvurarak, Cenevre Anlaşmaları kapsamında, Sancakta uygulayacağı yeni uygulamalar konusunda Türk Hükümeti'nden yardım talep etmiştir. Fransız Büyük Elçiliğinin talebi Türk Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla Milli Eğitim Bakanlığı'na iletilmiştir. Sancakta uygulamaya koyacağı eğitim için Türk Eğitim Sistemini öğrenmek istemiştir. Buna göre:

- a. İlk mektepler
- b. Orta mektepler
- c. Liseler
- d. Öğretmen Okullarına ilişkin ders programlarını istemişlerdir.¹¹

Fransa ile yaşanan siyasi krizin yanı sıra iktisadi ilişkilerin de sınırlandırılmış olması iki ülke için de rahatsızlık verici bir duruma gelmiştir. İki ülke arasındaki sorunların çözülmeye başlaması bu durumun iyice hissedilmesine neden olmuştur. Nitekim Türkiye- Fransa ticaret anlaşmasının fesh edilmiş olması Türkiye için daha belirgin bir sorun olarak görünse de her iki ülke

⁶ İhsan Başgöz, **Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk**, s. 270.

⁷ Durmuş Yalçın, Yaşar Akbıyık, Yücel Özkaya vd., **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Ankara 2004, s. 437.

⁸ BBCA 030 0 010 000 000 224 510 11

⁹ Durmuş Yalçın, Yaşar Akbıyık, Yücel Özkaya vd., **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, s. 438.

¹⁰ Atatürk Hatay meselesine büyük önem vermiştir. Bu verdiği önemi şöyle ifade eder. "Milletimizi gece gündüz meşgul eden başlıca mesele, hakiki sahibi öz Türk olan "İskenderun-Antakya" ve havalisinin mukadderatıdır. Bunun üzerinde ciddiyetle durmaya mecburuz" Geniş bilgi için bkz, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C.I.**, s.392.

¹¹ BBCA 030 10 00 00 264 776 15.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/10 Fall 2013

için de problem teşkil etmeye başlamıştır. Çünkü ticaret antlaşmasının feshi eğitim de dâhilticaret dışındaki tüm alanlara olumsuz yansımalarla bulunmuştur.¹²

Avrupa'nın içinde bulunduğu gergin ortam ve II. Dünya Savaşı'nın ayak sesleri Fransa'nın Hatay Meselesi'nde Türkiye'ye karşı daha ılımlı bir politika takip etmesine neden olmuştur. Türkiye de bu dönemde özellikle askeri alanlarda duyduğu ihtiyaç üzerine çok sayıda personelini Fransa'ya eğitim amaçlı göndermiştir. Burada dikkat çeken konu havacılık konusunda yoğun bir gayret gösterilmiş olmasıdır. Bu duruma aşağıdaki örnekleri vermek mümkündür.

29.01.1930 tarihli kararname ile daha önce Fransa'ya Fotogrametri eğitimi için gönderilmiş olan Binbaşı Halit ve NüzhetEfendiler'in görev sürelerinin uzatılması kararı alınmıştır.¹³ Yine Yüzbaşı ve Mülazım rütbesinde sekiz tayyareci zabitanın Fransız ordusunda hizmet sunmak suretiyle eğitim görmesi Fransız Hükümeti tarafından kabul edilmiş olduğundan Milli Savunma Bakanlığı'nın teklifi üzerine 22.03.1932 tarihinde kabul kararı almıştır.¹⁴Daha sonra Fransa'da tayyare mühendisliği eğitimi ve ayrıca stajyerlerin gönderilmesi hususunda 5.4.1934 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı alındığı görülür.¹⁵ Yine Bakanlar Kurulu'nun 2.6.1934'te aldığı karar ile beş subayın eğitim amaçlı Fransa'ya gönderilmesi kararı almıştır.¹⁶

Hatta Fransa'da eğitim amaçlı gerek kendi imkânlarıyla ve gerekse bakanlık (Milli Savunma Bakanlığı) hesabından gitmiş olan subayların denetlenmesi için de birtakım girişimlerde bulunulmuştur. Bu amaçla Genel Kurmay Başkanlığı, mühendis Yarbay İhsan Aksoley'in gönderilmesini 11.10.1938'de Bakanlar Kurulu kararı ile kararlaştırmıştır.¹⁷

Atatürk döneminde, Batı'dan farklı alanlarda uzman ve öğretim elemanı getirilmesinin yanı sıra yine aynı ülkelere eğitim amaçlı öğrenci göndermek de üzerinde hassasiyetle durulan konulardan biri olmuştur. 1924'te çıkarılan yasa gereğince ilk olarak 1927-1928 eğitim-öğretim yılında sekiz değişik ülkeye toplam 42 öğrenci gönderilmiştir. Busayı yıllar geçtikçe artmıştır. 1929-1930 eğitim-öğretim yılında, yabancı ülkelerde öğrenim gören öğrenci sayısı 288'e ulaşmıştır. 1937-1938 eğitim-öğretim yılına gelindiğinde bu sayı 204'tür. Bu öğrencilerin 97'si Almanya, 44'ü Fransa, 21'i Belçika, 15'i Amerika, 13'ü İsviçre, 14'ü Avusturya, İtalya, İngiltere, Macaristan ve Rusya'ya gönderilmiştir. Burada Türk öğrencilerin % 86.77'sinin tahsilde bulunduğu ülkeler Almanya, Fransa, Belçika ve ABD olarak dikkat çekmektedir.¹⁸

Bu dönemde Fransa, eğitim araçlarının yurt içinde temin edilemeyenlerinin, ithal edildiği ülke de olmuştur. Buna da şu iki örneği vermek mümkündür; Bakanlar Kurulu, Maarif Vekilliğinin talebi üzerine Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü atölyeleri için gerekli olan malzemenin iç piyasadan temini mümkün olmadığından Paris'ten teklif usulü ile alınmasının uygun olduğuna 26.03.1936 tarihinde karar vermiştir.¹⁹ Ayrıca yine Bakanlar Kurulu; Fransa'dan getirilecek gazete, dergi ve kitapların sıra bekletilmeksizin Türkiye'ye girişlerine müsaade edilmesine ilişkin 26.05.1937 tarihinde karar almıştır.²⁰

¹² BBCA 030 10 00 00 244 651 6 1.

¹³ BBCA 030 18 01 02 8 4 013; Aynı yıl 02.04.1930 tarihli Bakanlar Kurulu Kararlarından da anlaşılacağı üzere başka subay ve uzmanların da Fransa'ya eğitim amaçlı gönderildiği anlaşılmaktadır. Bkz., BBCA 030 18 01 02 9 16 013.

¹⁴ BBCA 030 18 01 02 26 18 016.

¹⁵ BBCA 030 18 01 02 43 18 014.

¹⁶ BBCA 030 18 01 02 45 40 003.

¹⁷ BBCA, 030 18 01 02 84 90 3.

¹⁸ Bahattin Demirtaş, Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler, Akademik Bakış, Cilt I, Sayı 2, 2008, s. 165-166; Üsküdar Kız Sanat Okulu Müdiresi Vesile Hanımın Fransız Eğitim kurumlarında gözlemlerde bulunmak üzere Fransa'ya 14.11.1936 tarihinde gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Bkz., BBCA 030 18 01 02 69 88 015; Ayrıca, Gümrük ve İhisarlar Vekaleti bünyesinde müfettiş olarak çalışan Enis Kansu Bakanlar Kurulunun 15.07.1938 tarihinde aldığı kararla eğitim amaçlı Fransa'ya gönderildiği görülmektedir. Bkz., BBCA 030 18 01 02 84 66 16.

¹⁹ BBCA 030 18 01 02 63 23 013.

²⁰ BBCA 030 18 01 02 75 45 009.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

Sonuç olarak her eğitim sistemi, ait olduğu toplumun ihtiyaçlarına göre ayarlanmış olarak, tarihî oluşum çerçevesi içinde karşılaştığı şartlar ve tesirler altında şekil almak sureti ile gelişme gösterir. Bir dönem, Fransız sisteminden vazgeçip Almanya veya İngiliz sistemini kabul etmek yahut Galatasaray Lisesi gibi İngilizce ve Almanca öğretimde bulunacak liseler açmakla modern bir eğitim sistemi kurulduğu zannedilmiştir.²¹ Eğitim kurumları dünyadaki değişime kayıtsız kalamaz. Ancak bu bağlamda gelişmeler takip edilirken, köklü ve uzun vadeli planlar yapılmalıdır.

Eğitim sürecimizin batılılaşmasında Fransız örneğinin seçilmiş olması, bugünkü eğitim sisteminin oluşmasında en önemli etkenlerden biri olmuştur. Ancak zaman içinde, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra okullarımızda Fransızca dersleri sürekli gerilemiş, onun yerini İngilizce almıştır.

KAYNAKÇA

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C.I.

Bahattin Demirtaş, Atatürk Döneminde Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler, Akademik Bakış, Cilt I, Sayı 2, 2008.

BBCA 030 18 01 02 69 88 015

BBCA 030 0 010 000 000 224 510 11

BBCA 030 10 00 00 244 651 6 1

BBCA 030 10 00 00 264 776 15

BBCA 030 18 01 02 26 18 016

BBCA 030 18 01 02 43 18 014

BBCA 030 18 01 02 45 40 003

BBCA 030 18 01 02 63 23 013.

BBCA 030 18 01 02 75 45 009.

BBCA 030 18 01 02 8 4 013

BBCA 030 18 01 02 84 66 16.

BBCA 030 18 01 02 9 16 013

BBCA, 030 18 01 02 84 90 3

BAŞGÖZ, İhsan, Türkiye'nin Eğitim Çıkması ve Atatürk, Ankara 1995.

BERK Nurullah, GEZER Hüseyin, 50. Yılın Türk Resim ve Heykeli, İş Bankası Yayınları, İstanbul 1973.

ÇAKMAK, Biray, Adnan Şişman, *Tanzimat Döneminde Fransa'ya Gönderilen Osmanlı Öğrencileri (1839-1876)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004, Sosyal Bilimler Dergisi.

ERGÜN, Mustafa, "Türk Eğitiminin Batılılaşmasını Belirleyen Dinamikler", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. VI, S. 17, Mart 1990.

²¹ Hasan Ali Koçer, Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923), İstanbul, 1991, s.231-232.

GÖKTAŞ, Yakup, *Modern Eğitim Kurumlarının Batılılaşma Dönemindeki Gelişimi (1700–1900)*.

KOÇER, Hasan Ali, *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, İstanbul, 1991.

YALÇIN, Durmuş, Yaşar Akbıyık, Yücel Özkaya vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Ankara 2004.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 10 Fall 2013

